

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет психології та соціальної роботи

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра диференціальної і спеціальної психології

(повна назва кафедри)

Д и п л о м н а р о б о т а

магістр

(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему: «**Вплив вольових якостей особистості на самореалізацію в майбутньому**»

**The Influence of Volitional Personality Traits of Personality
on Self-realization in the Future**

Виконав: студент денної форми навчання
спеціальність 053 Психологія

Крилюк Андрій Іванович

Керівник д-р психол. н., професор Чернявська Т.П.

Рецензент к. психол. н., доцент Колот С.О.

Рекомендовано до захисту:
Протокол засідання кафедри
№ ____ від _____ 2020 р.

Завідувач кафедри
_____ Родіна Н.В.
(підпис)

Захищено на засіданні ЕК № ____
протокол № ____ від _____ 2020 р.
Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Голова ЕК

(підпис)

Одеса - 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИЧИННОГО ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ ТА САМОРЕАЛІЗАЦІЇ В МАЙБУТНЬОМУ	
1.1. Теоретичні аспекти мотивації і волі в працях вітчизняних і зарубіжних психологів.....	7
1.2. Загальні підходи до експериментального дослідження вольових якостей особистості.....	17
1.3. Погляд психології на самореалізацію особистості.....	25
Висновки до розділу 1.....	39
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	
2.1. Організація емпіричного дослідження.....	40
2.2. Психодіагностичний інструментарій.....	44
Висновки до розділу 2.....	47
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ ТА САМОРЕАЛІЗАЦІЇ	
3.1. Психологічний та статистичний аналіз результатів емпіричного дослідження.....	49
3.2. Кореляційний аналіз взаємозв'язку між вольовими якостями особистості та самоактуалізацією.....	65
Висновки до розділу 3.....	70
ВИСНОВКИ	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	74
ДОДАТКИ	82

ВСТУП

Актуальність дослідження. Усвідомлені особистості на протязі свого життя прагнуть бути відносно незалежними, автономними від різних впливів ситуацій та самостійними свідомо регулювати свою поведінку і діяльність та організувати оточуючий простір. Вольові якості особистості такі, як активність, самостійність, цілеспрямованість, відповідальність за свої рішення та дії, дисциплінованість являються важливими для саморегуляції особистості. Формування та розвиток вольових особистісних якостей мають високе значення для багатьох видів практичної діяльності особистості.

Проблеми волі, вольових якостей особистості та їх взаємозв'язки із успіхом діяльності є актуальними і займають важливе місце в психологічній науці.

Мотиваційний підхід вивчали Л.С. Виготський, С.Л. Рубинштейн, Л.І. Божович, Д.Н. Узнадзе, А.В. Петровський, Р. Декарт, Т. Гоббс, В. Вундт, К. Левін, Н. Хекхаузен, Е. Толмента ін. Регуляційний підхід досліджували А. Бен, Т. Рибо, В. Джеймс, Ч. Шеррингтон, І.М. Сеченов, В.К. Калинин, В.І. Селиванов та ін.

Узагальнення літературних джерел засвідчує, що, не зважаючи на древню історію, проблема волі не достатньо досліджена і має багато суперечностей у поглядах стосовно її змісту, механізмів прояву та умов формування (С.Л. Рубинштейн, Д.Н. Узнадзе, В.І.Іванніков, В.К. Калинин, В.І. Селиванов та ін.).

Як показує аналіз літератури, поняття волі трактується фахівцями неоднозначно. Однією з причин такого стану є інтегративність волі, яка пронизує різні особливості особистості. Про це вказують дослідження які засвідчують, що волю не можна розглядати ізольовано, оскільки вона перетинається майже з усіма основними психічними реаліями (мотивація, ціль, дія, вчинок, пізнавальні та емоційні процеси, характер тощо).

На сьогоднішній день вольові якості особистості як предмет дослідження перебувають у стані змін, які багато в чому пов'язані з загальним переосмисленням проблеми волі, диференціацією основних понять, а також зі збільшенням теоретичного і практичного інтересу до даної галузі знань у різноманітних науках таких як філософія, психологія, біологія, фізіологія, нейронауки. Дані зміни мають вагоме значення не лише для наукового простору зокрема, але і для суспільства загалом.

Великий пласт досліджень спрямований на виявлення самого процесу зародження вольових процесів як в онтогенезі так і в філогенетичному розвитку людини (В. Вундт, Ю.Б. Гиппенрейтер, У. Джемс, С.Л. Рубінштейн, В.І.Селіванов).

Вагомий спектр досліджень проводиться у сферах освіти спорту військової та професійної діяльності. Дослідження вказують на те що, що розвиток вольової регуляції впливає на успішність у шкільній освіті (Ю.А.Аргентов, Л.І. Божович та ін.)

У західному науковому просторі актуальності набувають переваги дослідження самої сутті терміну «воля» та дослідження, як той чи інший концептуальний підхід до визначення поняття «воля» впливає на поведінку людини. У всіх цих напрямках дослідження є дещо спільне. Всі вони направлені на дослідження впливу волі, вольової регуляції чи вольових якостей на людину та його майбутнє.

В нашому дослідженні ми не фокусувалися на якомусь окремому напрямі трудової діяльності чи на конкретному віковому періоді, ми вирішили розглянути це питання а саме вплив вольових якостей в контексті впливу на майбутнє у цілому. Ми вважаємо що такий підхід допоможе розкрити цю проблему більш повно та детально, тобто розглядати досліджувану проблему як цілісну картину, а не як окремі її частини.

Для вчених і фахівців різних наукових напрямів (філософія, психологія, менеджмент, політика і ін.), проблеми волі і вольової регуляції поведінки та діяльності людини залишаються найактуальнішими.

У психології дослідження проблеми волі і вольової регуляції вивчали Р. Ассаджіолі, І.Д. Бех, В. Вундт, У. Джеймс, В.А. Іванніков, Є.П. Ільїн, В.К. Калін, К. Левін, О.М.Леонт'єв,Р.Мей, Ж.Нюттен,Т. Рибо, С.Л. Рубінштейн, Д.Н. Узнадзе,Х. Хекхаузен, М. Чиксентміхайї та ін.

Особливості вольової сфери особистості у професійній діяльності вивчали Г.О. Балл, Є.П. Ільїн, Л.М. Карамушка, С.Д. Максименко, Т.П.Чернявська, Ю.М. Швалб, В.Н. Шляпніковта ін.

Розуміння природи волі важливо для регуляції поведінки та діяльності особистості і усунення негативних наслідків. Саме проблема вольових якостей стає актуальна у наш час коли люди перебувають у постійному стресі на їх тиснуть багато відволікаючих чинників і за для того щоб досягти успіху нам потрібно задіяти більше вольових зусиль ніж раніше коли ще технічний прогрес ще не був так розвинений.

Отже, актуальність та соціальна значущість проблеми та її недостатня наукова вивченість обумовили вибір теми дипломної роботи «Вплив вольових якостей особистості на самореалізацію в майбутньому».

Мета роботи полягає в теоретичному і емпіричному виявленні психологічних особливостей вольових якостей у людей та виявлення рівня їх самореалізації.

Для досягнення мети визначено такі **завдання** дослідження:

1. Провести теоретичний аналіз проблеми волі у психологічній науці, розкрити її концептуальні основи та підходи до вивчення проблеми самореалізації особистості.

2. Визначити й обґрунтувати основні діагностичні методики дослідження вольових якостейособистості.

3. Виявити з допомогою емпіричного дослідження особливості взаємозв'язку вольових якостей та самореалізації особистості.

Об'єктом даної роботи є феномен вольових якостей особистості.

Предметом роботи - психологічні особливості вольових якостей у само реалізованих людей.

Методи дослідження. Для реалізації поставлених завдань використовувались такі методи дослідження:

- теоретичні – аналіз, синтез, узагальнення і систематизація теоретичних концепцій і положень щодо проблеми ризику і ризикованої поведінки;

- емпіричні:

- опитувальник для оцінки свого завзяття (Є.П. Ільїним, Є. К. Фещенко);

- самоактуалізаційного тесту САТ;

- опитувальник «Вольові якості особистості»(М.В. Чумаков).

- статистичної обробки отриманих даних здійснювалися в комп'ютерних програмах MicroSoft Excel і SPSS 18 шляхом застосування кореляційного аналізу та аналізу таблиць спряженості із застосуванням критеріїв Колмогорова-Смирнова і кореляційного аналізу критерій Пірсон.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що результати, отримані в ході дослідження, можуть бути використані для створення програм психологічної підтримки студентів в період їх навчання в виші і на етапі первинної професіоналізації.

Апробація результатів дослідження. Результати даної роботи було обговорені на Міжнародній науково-практичній конференції «Вплив вольових якостей особистості на самореалізацію в майбутньому». Одеса, 05.11.2020.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (98 найменування, серед них 6 іноземних). 10 таблиць, 1 рисуноків.

Основний текст курсової роботи викладено на 3 - 73 сторінках. Повний обсяг курсової роботи 99 сторінок

ВИСНОВКИ

Результати теоретико - емпіричного дослідження проблеми вольових якостей особистості та зв'язки їх з успіхом у майбутньому дали змогу сформулювати такі висновки.

1. На основі теоретичного аналізу і подальшого узагальнення результатів дослідження проблеми волі та вольових якостей було з'ясовано, що воля – являє собою здатність людини приймати рішення на основі процесів мислення, та контролювати поведінку, емоційну сферу особистості.

В останній час спостерігається зростання досліджень в даній галузі які спонукають до переосмислення поняття «воля». Та переглядання його як біологічних основ виникнення так і психологічних основ.

До загальних підходів дослідження проблеми самоактуалізованої особистості можна віднести наступні підходи: психоаналітичний, особистісний, мотиваційний.

Кожен з підходів відображає особистість з різних сторін, що дає змогу більш детально поглянути на проблему, що призводить до більшої кількості наукових досліджень та їх різноманітності.

2. Визначено й обґрунтовано психодіагностичний інструментарій, що дозволяє вирішити проблему виявлення взаємозв'язків вольових якостей особистості і самоактуалізації, який складається з 3-х психодіагностичний методик:

- опитувальник для оцінки свого завзяття методика розроблена Є.П. Ільїним і Є.К. Фещенко;

- самоактуалізаційного тесту САТ

- опитувальник «Вольові якості особистості», розробник: М.В. Чумаков.

3. Виявлена статистично значима відмінність між групою обстежуваних із наявністю високого показника вольових якостей особистості та випробуваними з само актуалізованою особистістю.

Кореляційний взаємозв'язок виявлений між наступними показниками:

Відповідальність – опора на себе

Рішучість – ціннісні орієнтації

Ініціативність – ціннісні орієнтації

Ініціативність – спонтанність

Самоприйняття – наполегливість

Самоповага – завзяття

Креативність – енергійність

Пізнавальна активність – цілеспрямованість

Проаналізувавши отриманий взаємозв'язок ми можемо зробити допущення що наявність високо розвинених вольових якостей особистості буде також зустрічатися з наявністю рис само актуалізованої особистості.

Що підтверджує наше припущення про те що вольові якості особистості впливають на успіх людини. Але також ми маємо звернуті увагу на те що нами проводився кореляційний аналіз даних тобто ми не можемо стверджувати на детермінованість вольових якостей та само актуалізації. Можливо на підвищення однієї з перемінних впливав інший чинник який не був розглянутий.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абульханова-Славская К.А. Стратегия жизни. М.: Мысль, 1991. 299 с.
2. Ананьев Б.Г. Личность субъект деятельность индивидуальность М. Директ – Медиа. 2008. 209 с.
3. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания. М.: Наука, 2000. 339 с.
4. Батыршина А.Р. Подходы к формированию и воспитанию волевых качеств в отечественной педагогике и психологии. *Омский научный вестник*. 2015. 143-148 с.
5. Березина Т.Н. Особенности личностной организации времени жизненного пути пенсионеров, имеющих в анамнезе сердечно-сосудистые заболевания, *Психология и Психотехника*. 2018. – № 3. С. 69 - 81.
6. Бекоева М.И. Общепедагогическая подготовка студентов как ведущее направление совершенствования системы образования //Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Серия: Педагогика, психология. 2014. № 2. С. 22-25.
7. Божович Л.И. Соображения к проблеме развития воли. *Культурно-историческая психология*. 2008. Том 4. № 4. С. 109–112.
8. Боришевський М.Й. Дорога до себе. Від основ суб'єктивності до вершин духовності: монографія К. Академвидав. 2010. 416 с.
9. Быков А.В. Генезис волевой регуляции: автореф. дис. ... докт. психол. наук. М., 2003. 25 с.
10. Веккер, Л.М. Психика и реальность: единая теория психических процессов. М.: Смысл, 1998. 670 с.
11. Вундт В. Волевые процессы // *Общая психология: в 3 т. Т. 2: Субъект деятельности*. Кн. 16 / отв. ред. В.В. Петухов. 2-е изд., испр. и доп. М.: УМК «Психология», 2002. 671 с.
12. Герbart Й.Ф. Психологічні ідеї. URL: <https://sites.google.com/site/vciteliminulogo/gerbart-jogann-fridrih>

13. Гамезо М.В. Возрастная и педагогическая психология: Учеб. пособие для студентов всех специальностей педагогических вузов. М.: Педагогическое общество России, 2003. 512 с.
14. Дормашева С.А. Капустина. М.: УМК «Психология», Моск. психолого-социальный институт, 2002. 180 с.
15. Драгунова, Т.В.О некоторых психологических особенностях подростка. *Вопросы психологии личности школьника* / Ред. Л.И. Божович, Л.В. Благондежина. М.: АПН РСФСР, 1961. С. 120-169
16. Выготский Л.С. Психология. М.: ЭКСМО-Пресс, 2002. 1008 с.
17. Высоцкий А.И. Волевая активность школьников и методы ее изучения: Учебное пособие. Челябинск: Челяб. ГПИ, 1979. 69 с.
18. Высоцкий А.И. Воспитание волевых качеств у подростков в условиях школыинтерната. Межвузовская научная конференция по проблемам психологии воли и формирования волевых качеств личности, 3 - 6 февраля 1964 г.: Тезисы. Рязань, 1964. С. 72 - 73.
19. Галажинский Э.В. Системная детерминация самореализации личности: автореф. дисс. ... д-ра псих. наук Барнаул: БГПУ, 2002. 24 с.
20. Гиппенрейтер Ю.Б. О природе человеческой воли. *Психол. журн.* 2005. Т. 26, №3. 125-128 с.
21. Дернер Д. Логика неудачи: Стратегическое мышление в сложных ситуациях: Пособие для доп. Образования; [пер. с нем. И. А. Васильева, А. Н. Корницкого; Науч. ред. Д. А. Леонтьев]. М.: Смысл, 1997. 243 с.
22. Джадкинс Р. Искусство креативного мышления; [пер с англ.П. Миронова]. М.: Азбука Бизнес, Азбука-Аттикс. 2016. 432 с.
23. Джемс У. Научные основы психологии. Мн. Харвест. 2005. 528 с.
24. Еременко Н.А. Должность социального педагога в образовательном учреждении. М.: Корифей, 2009. 348 с.
25. Ермолаева М.В. Психология развития 2-е издание. Издательство: Московский психолого-социальный институт, НПО МОДЭК. Серия: Библиотека психолога. Год: 2003. Кол-во страниц: 376 с.

26. Ещенко Н. Г. Проблемы самоактуализации менеджеров. URL: <http://person.eduevents.ru/articles/552>.
27. Иванников В.А. Психологические механизмы волевой регуляции. СПб.: Питер, 2006. 208 с.
28. Ильин Е.П. Психология воли. СПб.: Питер, 2000. 210 с.
29. Ильин Е.П. Эмоции и чувства. СПб.: Питер, 2001. 752 с.
30. Ильясов Ф. Н. Удовлетворенность трудом (анализ структуры, измерение, связь с производственным поведением). Под ред. В.Г. Андреевкова. Ашхабад: Ылым (Наука), 1988. 100 с.
31. Исследования Г. Эббингауза и их значение для психологии: URL: <https://studfile.net/preview/2229723/page:22/>
32. Калинин В.К. Психология воли. Симферополь: ТНУ, 2011. 208 с.
33. Калинин В.К. Экспериментальное изучение волевого усилия. автореф.: дисс. канд. псих. наук. М., 1968. 18 с.
34. Кандыба В.М. Психическая саморегуляция. СПб. 2001. 384 с.
35. Канеман Д. Думай медленно ... решай быстро. М.: АСТ, 2013. 656 с.
36. Ключко В.Е., Галажинский Э.В. Самореализация личности: системный взгляд. Томск: Изд-во ТГУ, 1999. 180 с.
37. Котирло В.К. Развитие волевого поведения дошкольников. К.: Рад. школа, 1971. 199 с.
38. Кудинов С.И. Системная модель самореализации личности. *Вестник Российского университета дружбы народов*. Серия: Психология и педагогика. М.: РУДН, 2008. 117-122 с.
39. Коростылева Л.А. Проблемы самореализации личности в системе наук о человеке. Психологические проблемы самореализации личности. СПб., 1997. 180 с.
40. Коростылева Л.А. Уровни самореализации личности. Психологические проблемы самореализации личности. СПб.: Изд-во Петерб. ун-та, 2000. 120 с.

41. Коган Л.Н. Человек, цивилизация, культура. *Журнал ЮНЕСКО «Диоген»*. 1971. № 76. С. 120-124 с.
42. Левин К. *Динамическая психология: Избранные труды*. М.: Смысл, 2001. 572 с.
43. Левитов Н. Д. *О психических состояниях человека*. М.: Просвещение, 1964. 280 с.
44. Леонтьев Д.А., Овчинникова Ю.Ю., Рассказова Е.И., Фам А.Х. *Психология выбора*. М.: Смысл, 2015. 463 с.
45. Леонтьев Д.А. *Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности*. М.: Смысл, 2019. 584 с.
46. Леонтьев Д.А. *Тематический апперцептивный тест* М.: Смысл, 1998. 247 с.
47. Леонтьев Д.А. *Тест смысложизненных ориентаций* М.: Смысл, 1992. 16 с
48. *Личностный потенциал: структура и диагностика / Под ред. Д.А. Леонтьева*. М.: Смысл, 2011. 680 с.
49. Максименко С.Д. Максименко К.С., Папуча М.В. *Психология личности* К.: КММ, 2007. 296 с.
50. Маслоу А. *Дальние пределы человеческой психики*; [пер. с англ. А.М. Татлыдаевой]. СПб.: Евразия, 1999. 430 с.
51. Махлах Е.С. *Методика изучения и измерения качеств личности у учащихся среднего и старшего школьного возраста. Методы социально-психологических исследований*. М., 1975. С. 120-124.
52. Муздыбаев К. *Психология ответственности*. М.: Книжный дом Либроком, 2010. 248 с.
53. Муриева М.В. *Современные тенденции в профессиональной подготовке педагогических кадров*. Экономика и социум. 2014. №2-5(11). С. 750-754.

54. Николис Г., Пригожин И. Самоорганизация в неравновесных системах: от диссипативных структур к упорядоченности через флуктуации. М.: Мир, 1979. 512 с.

55. Неверович Я.З. Психологический анализ формирования трудолюбия у детей старшего дошкольного возраста. Известия АПН РСФСР. 1955. Вып. 64. С. 120-124.

56. Олпорт Г. Становление личности: Избр. тр. / Под общ. ред. Д.А. Леонтьева; Пер. с англ. Л.В. Трубицыной, Д.А. Леонтьева. М.: Смысл, 2002. 461 с.

57. Пасниченко А.Е. О различиях самооценки волевых качеств личности в подростковом и юношеском возрасте. Вестник Московского университета. Серия 14. «Психология». 1991. № 3. С. 114-118.

58. Петухов С. А. К проблеме классификации волевых качеств личности. Личность и деятельность. Тезисы доклада к V Всесоюзному съезду общества психологов. М., 1977. С. 115-119.

59. Петровский В.А. Психология неадаптивной активности. Российский открытый университет. М.: ТОО Горбунок, 1992. 224 с.

60. Пинк Д. Драйв. Что на самом деле нас мотивирует. М.: Альпина Паблишер, 2013. 274 с.

61. Пригожин И. Определено ли будущее Ижевск: ИКИ, 2005. 240 с.

62. Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса новый диалог человека с природой М.: Прогресс, 1986. 432 с.

63. Псядло Э.М. Комплексная система психофизиологического профессионального отбора судовых операторов: дис. ... д-ра биол. наук: 14.02.01 / Украинский НИИ медицины транспорта. Одесса, 2002. 365 с.

64. Пуни А.Ц. Волевая подготовка в спорте. М.: Физкультура и спорт, 1969. 24 с.

65. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. СПб.: Питер, 2002. 220 с.

66. Райгородский Д.Я. Психология зрелости. Самара, 2003. 768 с.

67. Рассказова Е.И., Леонтьев Д.А. Жизнестойкость и её диагностика. М.: Смысл, 2016. 159 с.
68. Рибо, Т. Психология чувств; [пер. М. Гольдсмит]. СПб.: Типография А.А. Пороховщикова, 1898. 124 с. URL: <https://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=74113>
69. Роджерс К. Консультирование и психотерапия. Новейшие подходы в области практической работы: монография. М.: Эксм-Пресс, 2000. 464 с.
70. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. СПб.: Питер, 2005. 713 с.
71. Рибалка В. В. Теорії особистості у вітчизняній психології та педагогіці; Ін-т психології ім. Г.С. Костюка АПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України. Одеса, 2009. 576 с.
72. Саморегуляция и прогнозирование социального поведения личности / Под. ред. В.А. Ядова. Л., 1979. 160 с.
73. Селиванов В.И. Терминологический минимум основных понятий воли. Рязань, 1992. ... с.
74. Славина Л.С. Развитие мотивов игровой деятельности дошкольника // Известия АПН РСФСР. - 1948. - Вып. 14
75. Смирнова Е. О. Детская психология: учеб. для пед.вузов. СПб., Питер, 2009. 210 с.
76. Сеченов И.М. Физиология нервной системы. Тип. А. Головачева, 1866. 503 с.
77. Тахохов Б.А. Педагогические основы построения современной модели специалиста // Вестник Северо-Осетинского государственного университета имени Коста Левановича Хетагурова. 2012. № 1. С. 131-137.
78. Талейб. Н.Н. Черный лебедь. Под знаком непредсказуемости. [пер. с англ. В. Сонькина, А. Бердичевского, М. Костионовой, О. Попова; под ред. М. Тюнькиной]. М.: Колибри, 2009. 528 с.

79. Титаренко Т.М. Сучасна психологія особистості. К.: Каравела, 2013. 372 с.
80. Узнадзе Д.Н. Психология установки. СПб.: Питер, 2001. 416 с.
81. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность; [пер. с англ.: Т. Гудкова и др.]; Науч. ред.: Д. А. Леонтьев, Б. М. Величковский. М. и др. СПб.: Смысл; Питер, 2003. 859 с.
82. Франкл В. Человек в поисках смысла: сборник; [пер. с англ. и нем. / Общ. ред. Л.Я. Гозмана и Д.А. Леонтьева; вст. ст. Д.А. Леонтьева]. М.: Прогресс, 1990. 368 с.
83. Фромм Э. Человек для самого себя; [пер. с англ. Э. Спировой]. М.: АСТ: АСТ Москва, 2008. 352 с.
84. Чернявська Т.П. Механізми мотиваційної спрямованості особистості менеджера у процесі професійного розвитку. Вісник ОНУ І.І. Мечникова. Серія Психологія. Т. 22. Вип 2017. С. 169-176.
85. Чернявська Т.П. Психология успешности личности в бизнесе. Одеса. Астропінт. 2010. 288.с.
86. Чиксентмихайн М. Поток. Психология оптимального переживания. М. Смысл. 2015. 461 с.
87. Чхартишвили Ш.Н. Проблема воли в психологии. *Вопросы психологии*. 1967. №4. С. 72– 82.
88. Швалб Ю.М. Психологические модели целеполагания. К.: Стило, 1997. 238 с.
89. Шмелёв А.Г. Психодиагностика личностных черт. СПб.: Речь, 2002, 480 с.
90. Шульга Т. И. Эмоционально-волевой компонент психологической готовности к обучению школьников. Вестник Московского государственного областного университета. Серия: Психологические науки. 2012. 243 с.
91. Эпли Н. Интуиция. Как понять, что чувствуют, думают и хотят другие люди; [пер. с англ. А. Калинина]. М.: Азбука Бизнес, Азбука-Аттикус, 2015. 256 с.

92. Ждан А. Н. История психологии: от античности к современности. — М., 2003. 151 с
93. Atkinson J., Feather H. A Theory of Achievement Motivation. N.Y., 1966. – 215 p.
94. Bryden R.L. On taking liberties with will // *Phylosophy*. 1975. № 50 (191)
95. Bandura A. Behavior theory and the models of man. – *Amer. Psychol.*, 1974. № 9. P. 213-227.
96. Deci E. L. Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior / E. L. Deci, R.M. Ryan. New York: Plenum Press, 1985. 370 p.
97. Nuttin J. Psychoanalysis and personality. A dynamic theory of normal personality: Transl. N. Y.: Sheed& Ward, 1953. 310 p.
98. Michotte A., Prum E. Etude experimentale sur le choix volontaire et ses antecedents immediates. Louvain. Travaux du laboratoire de psychologie experimentale. 1910. V. 1. 210 p.